

مقدمه مؤلف

تقدیم به

تقدیم به سردار مریم بختیاری که شجاعانه برای مشروطه جنگید و تمام زنان و مردانی که در راه آزادی میهن جان باختند.

مریم صالحی

تقدیم به تمام پدرو مادرانی که در مبارزه‌ای هر روزه، تلاش می‌کنند آینده روشن‌تری برای فرزندانشان بسازند. ما بدون شما این‌جا نبودیم.

خدیدیه جنت علی‌پور

توی فعالیت ۳ درس ۸ کتاب تاریخ دوازدهم به نقل قول معروف و پرتکراری اومده که بدن نیست در موردش صحبت کنیم. «عجیب نیست و گویا همیشه چنین بوده است - که حقایق تاریخی توسط فاتحین جنگ تعیین و «تاریخ» توسط آن‌ها تفسیر و نوشته شود؛ اما عجیب است که شکست‌خوردگان جنگ، تاریخی را که این قدر یک‌طرفه نگاشته شده است، به راحتی باور می‌کنند و بدون اعتراض می‌پذیرند و به نسل‌های دیگر منتقل می‌کنند.» (چرنین، شکست تابوها، ص ۱۱)

این فاتحان هستن که تعیین می‌کنن چه بخش‌هایی از تاریخ نقل بشه و چه بخش‌هایی ناگفته بمونه، اون‌ها هستن که براساس باورها و جهت‌گیری‌های سیاسی‌شون به روایت‌ها سمت و سو می‌دن، اما وظیفه ما اگه

می‌خواهیم تا حدودی از حقیقت مطلع بشیم، اینه که روایت‌های گوناگون به خبر رو بشنویم و بخونیم و تحلیل کنیم تا به درک درستی از وقایع برسیم.

در این فرصتی که دست داده، لازمه از تمامی اعضای تیمی که در نگارش و به ثمر رسیدن این کتاب نقش داشتن قدردانی کنیم. سپاس‌گزاریم از جناب آقای مهندس سبزمیدانی و جناب آقای مازنی که با راهنمایی‌هاشون بسیار به ما کمک کردن. تشکر ویژه داریم از سرکار خانم مرجان نژادایران که با خلق خوش، صبورانه و متعهدانه با ما همکاری کردن و ممنونیم از واحد محترم تولید بابت تلاش‌های همیشگی‌شون.

حالا بریم سراغ معرفی بخش‌های مختلف درس‌نامه کتاب که تماماً مطابق و همسو با کتاب درسی و کنکورهای جدید تدوین شده.

توی درس‌نامه سعی کردیم یک حال و هوای داستانی و روایت کل به جزء داشته باشیم و خطبه‌خط کتاب درسی رو پوشش بدیم. علاوه بر اون از این آیکون‌های جذاب هم استفاده کردیم:

🕒 دورنما: در ابتدای هر درس، بهمون می‌گه از درس قبلی چی یاد گرفتیم و تو این درس چی قراره بخونیم!

📌 نکته ترکیبی: (یادت باشه - یادت میاد): کتاب درسی تاریخ شبیه یک پازله که ممکنه قطعه‌های مختلف یک مفهوم یکسان، توی چندتا درس و حتی پایه پراکنده باشه، طراحان کنکور اخیر هم خیلی روی این قسمت تمرکز کردن و سؤالات ترکیبی زیاد طرح می‌کنن. با این آیکون‌ها، هر جایی از کتاب که پازل ناقصی داشته، براتون کامل کامل شده و هر مفهومی که سر و تهش به جای دیگه‌ای ربط داشته، کنار هم اومده. تو نکته‌های «یادت باشه»، یک مفهومی با درس‌های آینده و تو نکته‌های «یادت میاد»، یک مفهومی از درس‌های قبلی، به هم پیوند داده شدن.

🔍 تحلیل: برخی موضوعات کتاب درسی ممکنه مفهوم عمیق‌تری درون خودشون داشته باشن که با این آیکون، یک بررسی موشکافانه و دقیق ازشون ارائه دادیم.

📅 سیر تاریخی: یکی دیگه از مفاهیمی که خیلی توی کنکور مهم و پرتکراره، سیر وقوع رویدادهای تاریخیه؛ توی این آیکون شما یک بار دیگه گام‌به‌گام ترتیب اون‌ها رو مرور می‌کنین تا ساختارش بهتر در ذهنتون بشینه.

🌐 حواست باشه! طبیعیه که وقتی کتابی به این حجمی داریم، حتماً موارد و اسامی و چیزهایی باشه که با هم اشتباه بگیریمشون و توی دام بیفتیم. این آیکون برای این طراحی شده که همچین اتفاقی نیفته.

📊 بروبین: کتاب درسی جدول‌های مختلفی داره، این‌جا آدرس اون جدول توی کتاب رو براتون آوردیم که برین یک سری بهش بزنین و اگه نکته مهمی دربارهش وجود داشت، ما این‌جا بهش می‌پردازیم.

🕒 Time به کمک این آیکون، رویدادهای ذکرشده در یک برهه تاریخی رو به ترتیب سال وقوعشون می‌بینیم.

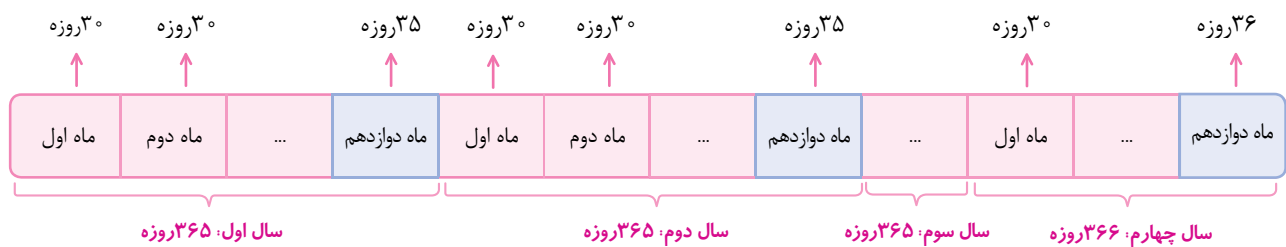
📌 قیدنامه مجدداً اگه سؤالات کنکور اخیر رو ورق بزنین، می‌بینین که توی کنکور از قیدها، میزان قطعیت وقوع یک رخداد و منبعی که براش ذکر شده، سؤال زیاد اومده؛ پس توی این آیکون، هر قید مهمی که لازمه رو دوباره به شکل مروری آوردیم. **🔍 تواین تاریخ چه خبره؟** تمام تاریخ‌هایی که توی یک درس لابه‌لای متن کتاب درسی اومده (سال و ماه و روز) با حفظ ترتیب وقوع و با ذکر رویداد مورد نظر در اون تاریخ، تو این قسمت جمع‌آوری شده تا دیگه هیچ دغدغه‌ای بابت سؤالات تقدم و تأخر تاریخی نداشته باشین.

گاه‌شماری در مصر

- از پیشگامان تنظیم و تدوین گاه‌شماری بودند.
- در این منطقه، گاه‌شماری خورشیدی دقیق و منظمی رایج بود.

گاه‌شماری خورشیدی مصری	
تقسیم سال به ماه	سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد.
ناهمخوانی و اختلاف موجود در این گاه‌شماری	سال خورشیدی حقیقی ۳۶۵ روز و یک‌چهارم شبانه‌روز است. اما همان‌طور که در بالا گفتیم، مصری‌ها، در گاه‌شماری خود، سال (تقویمی) را به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌کردند؛ یعنی گاه‌شماری آنان در مجموع، ۳۶۰ روزه بود؛ این مسئله باعث می‌شد که پنج و یک‌چهارم شبانه‌روز در تقویم آنان، از سال حقیقی، عقب بیفتد.
روش رفع اختلاف	مصریان ابتدا این مقدار پنج روز اضافی سال حقیقی را به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند؛ بنابراین آخرین ماه سال، ۳۵ روزه می‌شد. زمان اضافه را از هم جدا می‌کردند و سپس برای محاسبه یک‌چهارم شبانه‌روز اضافی، هر چهار سال، یک روز به سال می‌افزودند و «کبیسه» می‌گرفتند؛ بنابراین تعداد کل روزهای سال چهارم، ۳۶۶ روزه می‌شد.

گاه‌شماری خورشیدی مصری:

گاه‌شماری در روم

- در آغاز، گاه‌شماری دقیقی نداشتند؛ به همین دلیل، در سال ۴۶ ق. م. (سده اول قبل از میلاد) ژولیوس سزار، امپراتور روم، دستور داد گاه‌شماری رومی براساس گاه‌شماری مصری اصلاح شود.
- در سال ۵۲۵ م. (سده ششم بعد از میلاد) تولد حضرت مسیح به عنوان مبدأ گاه‌شماری رومیان (مسیحیان) انتخاب شد. در واقع این اتفاق دو قرن پس از رسمی شدن دین مسیحیت در امپراتوری روم بود. (یعنی رسمی شدن دین مسیحیت در سده چهارم پس از میلاد، بین سال‌های ۳۰۰ تا ۴۰۰ میلادی رخ داده است).
- حدود ۱۰۰۰ سال بعد یعنی حدود ۱۵۰۰ تا ۱۶۰۰ میلادی، پاپ گریگوار سیزدهم، به کمک منجمان، بار دیگر گاه‌شماری مسیحیان را اصلاح کرد.
- گاه‌شماری مسیحی، امروزه به نام گاه‌شماری میلادی شناخته می‌شود.

تحلیل: براساس توضیحات گاه‌شماری رومی، لازم است نکته‌ای را با هم مرور کنیم. قبل از هر چیز، به نمودار خط زمان روبه‌رو که براساس تقویم میلادی است، توجه کنید. در این خط زمان:

الف) میلاد حضرت مسیح به عنوان نقطه صفر، رویدادهای قبل از میلاد با علامت اختصاری ق. م. و از بیشترین عدد به کم‌ترین نشان داده می‌شود و رویدادهای پس از میلاد با علامت اختصاری م. و از کم‌ترین به بیشترین عدد نمایان می‌شود.

ب) برای محاسبه سال برخی رویدادها، می‌توان از یک جمع و تفریق ساده استفاده کرد. به عنوان مثال، اگر بگوییم که یک رویداد تاریخی، حدود ۲۷۰۰ سال پیش اتفاق افتاده است، برای تعیین سال این رویداد باید از روش زیر استفاده کنیم:

ما در سال ۲۰۲۵ هستیم، اگر حدود ۲ هزار سال به عقب برویم به نقطه صفر یعنی میلاد حضرت مسیح می‌رسیم و برای رسیدن به ۲۷۰۰ سال پیش، هم‌چنان باید ۷۰۰ سال دیگر، قبل از میلاد مسیح، به عقب برویم.

بنابراین، رویداد مذکور در حدود سال ۷۰۰ ق. م. یا در ۲۷۰۰ سال پیش اتفاق افتاده است.

از آن‌جا که هر ۱۰۰ سال را یک سده یا یک قرن و هر هزار سال را یک هزاره می‌گویند، رویداد مذکور در هزاره سوم قبل از میلاد مسیح رخ داده است.

گاه‌شماری در بیشتر کشورهای اسلامی

- گاه‌شماری هجری قمری در این کشورها رایج است.
- بر پایه گردش ماه به دور زمین تنظیم شده است.
- مبدأ آن، اول محرم سالی است که پیامبر از مکه به مدینه هجرت کرد.

در جدول زیر مقایسه‌ای از مهم‌ترین ویژگی‌های تمدن مصر و بین‌النهرین آمده است:

ویژگی‌ها	نام تمدن	تمدن بین‌النهرین	تمدن مصر
شکل‌گیری کنار رود		اروند رود (رودهای دجله، فرات و کارون)	رود نیل
وضعیت اعتقادی		خود را مطیع کامل خدایان می‌دانستند.	خدایانشان را مهربان می‌پنداشتند.
خط رایج		هیروگلیف و دموتیک	هیروگلیف و دموتیک
فلز مورد استفاده		مفرغ (ترکیب قلع و مس)	مس و طلا

با اینا بهتر به کنکور جواب می‌دی

قیدنامه

احتمال زیاد/بسیار	- به احتمال زیاد کشت دانه توسط زنان شروع شده است. - به احتمال بسیار حضرت موسی و یوسف در دوران امپراتوری جدید مصر زندگی می‌کردند.
برخی	- برخی باستان‌شناسان از ابداع کشاورزی با عنوان انقلاب کشاورزی یاد می‌کند. - به گمان برخی باستان‌شناسان، سومریان مخترع خط بوده‌اند. - برخی از لوح‌های گلی سومریان حاوی آثار ادبی بلند است. - یافته‌های برخی باستان‌شناسان نشان می‌دهد که در بین‌النهرین کشاورزی رواج داشته است.
اغلب	- دولت - شهرهای سومر اغلب با یکدیگر در حال رقابت و جنگ به سر می‌بردند. - مصر اغلب از طریق شبه‌جزیره سینا در معرض هجوم بیرونی قرار داشت.
بیشتر	بیشتر جمعیت مصر را کشاورزان تشکیل می‌دادند.

تو این تاریخ‌ها چه خبره؟

دوران پیش از تاریخ	آغاز حضور انسان در کره زمین تا ۵ هزار سال پیش
نخستین انسان‌واره‌ها در علفزارهای آفریقا می‌زیستند.	حدود ۴ میلیون سال پیش
عصر نوسنگی، دوران تولید خوراک	۱۲۰۰۰ تا ۶۵۰۰ سال پیش
شکل‌گیری نخستین مراکز تمدنی بین‌النهرین	۳۵۰۰ ق. م.
۲۴۰۰ ق. م.	تسلط قوم اکد بر دولت - شهرهای سومری / نگارش لوح گلی یکی از فرمانروایان سومری درباره ساخت شهرها و حفر آبراه
۱۹۰۰ ق. م.	به قدرت رسیدن قوم اموری
قرن ۱۸ م.	انقلاب صنعتی

درس پنجم: هند و چین

دورنما: در درس پیش که سفر ما برای آشنایی با نخستین تمدن‌های باستانی شروع شد، درباره تمدن بین‌النهرین و مصر خواندیم. در این درس با پیشروی به سمت جنوب و شرق آسیا، با دو مرکز تمدنی دیگر که در جلگه‌های پیرامون رودهای بزرگ در هند و چین شکل گرفتند، آشنا خواهیم شد.

هند باستان

هند باستان سرزمینی با تاریخ و تمدن کهن و پر بار است. این سرزمین پهناور و متنوع شامل هندوستان، بنگلادش و بخش وسیعی از پاکستان امروزی بوده و در دوران باستان، زادگاه و میزبان تمدن‌ها و اقوامی همچون تمدن دره سند و اقوام آریایی بوده است که در ادامه به هر کدام می‌پردازیم.

تمدن دره سند

کاوش‌های باستان‌شناسی در اوایل سده بیستم نشان داد که در حدود ۵ هزار سال پیش (هزاره سوم قبل از میلاد)، تمدن پیشرفته‌ای در کنار رود سند وجود داشته است.

بقایای شهرهای بزرگ و پرجمعیت آن تمدن یعنی: **موهنجودارو** و **هاراپا** در پاکستان امروزی و ده‌ها سکونتگاه کوچک‌تر که در فاصله بین این دو شهر باستانی قرار داشتند.

این کاوش‌ها پس از سال‌ها، چه شواهدی را از دل خاک بیرون آورد؟

حواست باشه! از مطالب بالا، دو نتیجه مهم حاصل می‌شود: ۱) یکی از اصلی‌ترین منابع برای کسب اطلاعات درباره تمدن سند، کاوش‌های باستان‌شناسی بوده است. ۲) بقایای شهرهای تمدن سند بر روی زمین قرار نداشتند، بلکه در طی زمان در زمین فرو رفته‌اند و با حفاری، از خاک بیرون آورده شده‌اند.

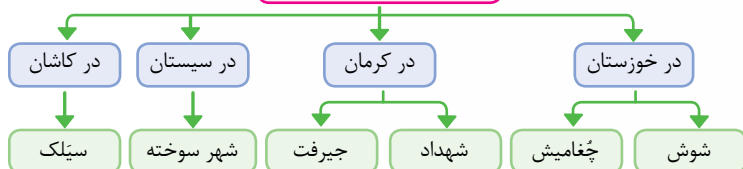
خانه سازی

فرایند خانه سازی ایرانیان نیز مانند دیگر ساکنان جهان از پناهگاهی ساده به ساخت بناهای محکم تر تکامل یافت. در ابتدای یکجانشینی، سرپناه ها و کلبه هایی نه چندان مقاوم از سنگ، چوب و شاخ و برگ درختان و گیاهان می ساختند. اندک اندک آموختند که (الف) با استفاده از گل و سنگ و سرانجام خشت، بناهای محکم تری بسازند، (ب) سطح دیوارها را با کاهگل بپوشانند و گاه رنگ آمیزی کنند و (پ) سقف خانه ها را با تیرهای چوبی بپوشانند.

پدید آمدن شهرها:

در حدود ۵ هزار سال پیش، نخستین شهرها در فلات ایران به وجود آمدند.

نخستین شهرها در فلات ایران

۱- **اگر گفتی:** مشخص کنید که هر یک از موارد زیر در ایران متعلق به چه دوره زمانی ای هستند.

- (الف) ساخت نخستین شهرها
(ب) کشت گندم و جو
(پ) قدمت ابزارهای سنگی در بستر کشف رود
(ت) قدمت ساخت ابزار سفالی

۲- هر یک از عبارت های ستون راست را به مناطق ذکر شده در ستون سمت چپ وصل کنید. (به هر شماره می توان بیش از یک عبارت وصل کرد). (یک مورد در ستون دوم اضافی است).

الف) مهاجرت از آن جا به فلات ایران در دوران پارینه سنگی	۱- جیرفت
ب) تسلط در فتنون ذوب و قالب گیری مس	۲- قفقاز
پ) ساخت ظروف مفرغی	۳- شمال فلات ایران
ت) دریاچه آزال	۴- شبه قاره هند
ث) جلگه سند	۵- تپه یحیی
ج) ساخت ظروف سنگ صابونی	۶- لرستان
چ) ساخت نخستین شهرها در فلات ایران	۷- اقیانوس هند
-	۸- شرق فلات ایران

✓ **پاسخ:** ۱) الف) ۵ هزار سال پیش / ب) ۱۲ هزار سال پیش / پ) حدود ۱ میلیون سال پیش / ت) ۸ هزار سال پیش
۲) الف) ۲ و ۴ / ب) ۵ / پ) ۶ / ت) ۳ / ث) ۴ و ۸ / ج) ۱ و ۵ / چ) ۱

دوران تاریخی

با شروع دوران تاریخی در ایران، تمدن های شکوهمندی نیز در این سرزمین شکل گرفتند.

تمدن ایلام در درس ۴ خواندیم که دوران تاریخی در حدود ۵ هزار سال پیش و با اختراع خط در جهان آغاز شد. این دوران در ایران با تمدن ایلام (عیلام) که ۱) اطلاعات مکتوبی درباره آن وجود دارد و ۲) شامل سرزمین های جلگه خوزستان و مناطق کوهستانی زاگرس جنوبی و میانی می شود، آغاز شد.

شکل گیری سیر تاریخی

سنگ نگاره ویرانی شوش به دست آشوریانیال، فرمانروای آشور

- شکل گیری پادشاهی ایلام
- اقتصاد بین النهرین نیازمند منابع طبیعی و معدنی فلات ایران بود.
 - فرمانروایان سومری و اکدی، برای به دست آوردن منابع به سرزمین ایلامی ها لشکرکشی می کردند.
 - این تاخت و تازها سرانجام سبب شد که حاکمان کوچک و مستقل ایلامی در حدود ۲۶۰۰ ق. م. با یکدیگر متحد شوند.
 - اتحاد حاکمان ایلامی در نهایت منجر به تأسیس پادشاهی ایلام شد.

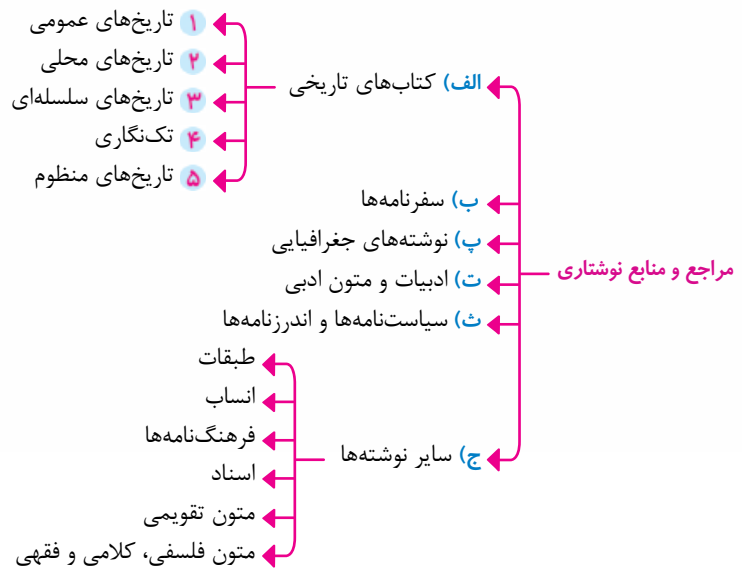
فروپاشی: حکومت ایلام، سرانجام پس از قرن ها سلطنت، بر اثر یورش ویرانگر آشوریان در قرن ۷ ق. م. (بین سال های ۷۰۰ تا ۶۰۰ قبل از میلاد) دچار انحطاط و فروپاشی شد.

در جدول زیر به مهم ترین ویژگی های تمدن ایلام می پردازیم:

- ارتباطات تمدن ایلام و بین النهرین: حکومت و تمدن ایلام، همواره با همسایگان بین النهرینی خود، مانند سومریان، اکدیان، بابلیان و آشوریان ارتباطات مختلفی داشت، از جمله:
 - سیاسی و نظامی: از یک طرف، تمدن ایلام بارها مورد هجوم سپاهیان بین النهرین قرار گرفت و استقلال خود را از دست داد اما ایلامیان دوباره قدرت می گرفتند، از طرف دیگر، پادشاهان ایلام نیز هرگاه فرصتی می یافتند، به بین النهرین لشکرکشی می کردند. ۲) فرهنگی و ۳) تجاری
- ارتباطات تمدن ایلام و دیگر مناطق: ایلامیان با دیگر مناطق فلات ایران و سرزمین های مجاور آن، مانند آسیای صغیر و هند، روابط تجاری و سیاسی داشتند که این روابط موجب شکل گیری روابط فرهنگی میان این سرزمین ها شد و دین، فرهنگ، خط و زبان آن ها را تحت تأثیر قرار داد.
- حواست باشه! روابط فرهنگی پیامد روابط سیاسی و تجاری سرزمین ایلام با مناطق نام برده شده است و مستقلاً شکل نگرفت.

ارتباطات بین تمدنی

ابتدا به تقسیم‌بندی کلی از اون‌ها با رسم نمودار ارائه می‌دهیم، بعد یکی یکی به بررسی هر کدام می‌پردازیم:

الف) کتاب‌های تاریخی: یکی از مهم‌ترین منابع پژوهش در گذشته، کتاب‌های تاریخی هستند که توسط مورخان دوره‌های مختلف نوشته شده‌اند. در این قسمت با پنج تا از مهم‌ترین موضوعات کتب تاریخی آشنا می‌شویم:

نکته ترکیبی (یادت باشد!) یک کتاب تاریخی در موضوعی خاص و به روش خاصی نگارش می‌شود. در این درس با موضوعات کتب تاریخی و در درس ۲ تاریخ یازدهم با روش تاریخ‌نگاری آن‌ها آشنا می‌شویم.

۱- تاریخ‌های عمومی

- بازۀ نگارش ← از قرن سوم هجری آغاز شد و تا اواخر عصر قاجار تداوم یافت.
- محتوا ← مؤلفان این دسته از آثار: (ترتیب نگارش موضوعات مهمه!)
 - ۱ نگارش تاریخ جهان را از آفرینش عالم آغاز می‌کردند،
 - ۲ سپس به شرح زندگی حضرت آدم و دیگر پیامبران می‌پرداختند،
 - ۳ بعد از آن تاریخ اساطیری ایران را از کیومرث آغاز و به پایان دوره ساسانیان ختم می‌کردند.
 - ۴ در ادامه رویدادهای تاریخ اسلام و سلسله‌های ایرانی را تا زمان حیات خود ثبت و ضبط می‌کردند.
- نمونه ← تاریخ طبری (تاریخ الرسل و الملوک)؛ تألیف محمد بن جریر طبری (۲۲۴ - ۳۱۰ ق)، قرن سوم و اوایل قرن چهارم هجری قمری

نکته ترکیبی (یادت می‌آید؟) در درس ۷ تاریخ دهم خواندیم که ترجمۀ عربی خدای‌نامه‌های دوران ساسانی یکی از منابعی است که مورخان مسلمان از جمله طبری از آن برای نوشتن تاریخ عمومی ایران استفاده می‌کردند.

۲- تاریخ‌های محلی

- محتوا و علت نگارش ← از گنجینه‌های مهم اطلاعات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی و نیز جغرافیایی شهرها و مناطق ایران است.
- انگیزه اصلی نویسندگان این دسته از کتاب‌ها، ۱ ثبت و ضبط رویدادهای تاریخی، ۲ بیان ویژگی‌های جغرافیایی و اقتصادی و ۳ نگارش زندگی‌نامه مفاخر و مشاهیر محلی بوده است.
- نمونه‌ها ← تاریخ سیستان از مؤلفی ناشناخته، در موضوع تاریخ سیستان که رویدادهای آن را از ایام قدیم تا سال ۷۲۵ ق. (قرن هشتم هجری قمری) در بر می‌گیرد.

۳- تاریخ‌های سلسله‌ای

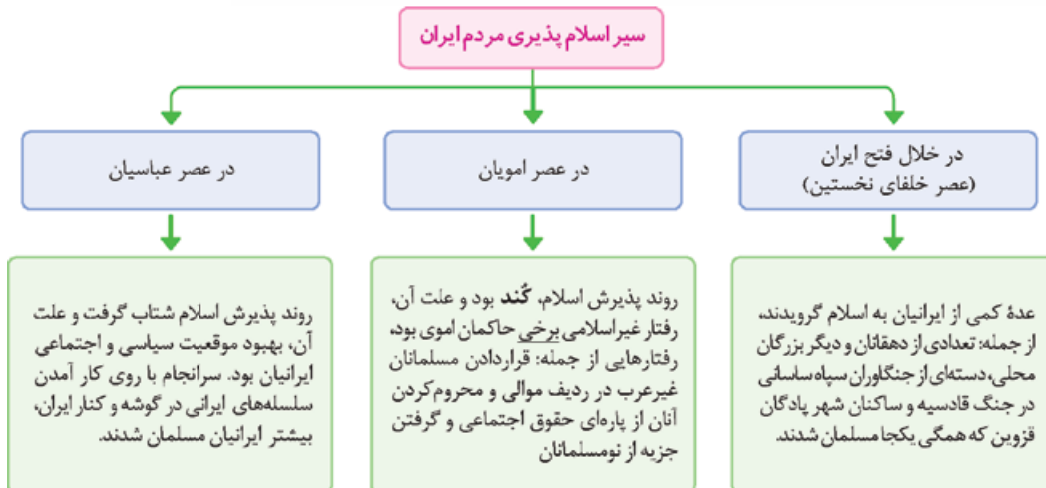
- بازۀ رواج ← در دوره اسلامی در ایران رواج یافت.
- محتوا و علت نگارش ← فرمانروایان بزرگ و کوچک به منظور ثبت و ضبط رویدادهای دوران خود معمولاً ادیبان و دانشمندان را تشویق و مأمور به تدوین این رویدادها می‌کردند.
- نمونه‌ها ← کتاب تاریخ بیهقی اثر ابوالفضل بیهقی درباره تاریخ غزنویان
- بعدها با گسترش تاریخ‌های سلسله‌ای میان سلسله‌های محلی، این نوع از تاریخ‌نویسی با تاریخ‌نویسی محلی پیوستگی یافت.

۴- تکنگاری

- بازۀ رواج ← از دوره تیموریان به بعد مرسوم شد.
- محتوا و علت نگارش ← مؤلفان عموماً به اشاره فرمانروا، تاریخ زندگی او را به صورت متمرکز و ویژه توصیف و ثبت می‌کردند.
- نمونه‌ها ← عجائب‌المقدور فی نوائب تیمور (زندگی شگفت‌آور تیمور) تألیف ابن عربشاه درباره تیمور

اسلام پذیری ایرانیان

روند اسلام آوردن مردم ایران شواهد و مستندات تاریخی، دلالت بر آن دارد که روند اسلام پذیری ایرانیان تدریجی بوده است. اگرچه بیشتر شهرها و مناطق ایران در کمتر از ۲۰ سال به تسخیر اعراب مسلمان درآمد، اما روند پذیرش اسلام، چندین قرن به طول انجامید. به نمودار زیر دقت کنید:

اگر گفتی: مشخص کنید هر یک از گزاره های داده شده، در کدام یک از بازه های تاریخی زیر رخ داده است؟ (به یک عبارت می توان بیشتر از یک شماره اختصاص داد).

الف) عصر خلفای نخستین ب) عصر خلافت امویان پ) عصر خلافت عباسیان

- ۱- پنجاه هزار مرد جنگی عرب که شمار آنان به همراه اعضای خانواده به چند صد هزار نفر می رسید، به داخل ایران کوچ کردند.
- ۲- خلفا به طور مستقیم در عزل و نصب حاکمان مناطق مهمی همچون خراسان دخالت می کردند.
- ۳- ساکنان شهر پادگان قزوین همگی یکجا مسلمان شدند.
- ۴- ابوسلمه خلال در این زمان به قتل رسید.
- ۵- دریافت مالیات ها توسط دهقانان ایرانی صورت می گرفت.

✓ پاسخ: الف) ۳ و ۵/ ب) ۱ و ۲/ پ) ۴

با اینا بهتر به کنکور جواب می دی

... قیدنامه

مکرراً	در دوران باستان، قبایل بیابان گرد عرب که در مجاورت مرزهای جنوب و جنوب غربی فلات ایران می زیستند، مکرر به شهرهای ایران هجوم می آوردند.
برخی	- برخی از مورخان در درستی روایتی که «خسروپرویز فرمان دستگیری پیامبر را به باذان داد» تردید دارند. - برخی دهقانان و قبیله های عرب ساکن سواد، با اعراب مسلمان در حین جنگ قادسیه همکاری کردند. - ایرانیان و اعراب مهاجر به ایران در برخی جاها مانند قم با هم درگیر شدند.
بیشتر	- ایرانیان در جنگ جسر یا پل بیشتر متصرفات اعراب را پس گرفتند. - بیشتر (بسیاری) از سپاهیان ایرانی در جنگ جلولاء کشته شدند. - بیشتر اعراب مهاجر به ایران با همان سبک زندگی بدوی و خانه بدوشی در واحه های اطراف شهرها و روستاها مستقر شدند.
نخست... سپس	همزیستی مسالمت آمیز ایرانیان با مهاجران عرب نخست در زمینه تجارت و کشاورزی و سپس در زمینه های فرهنگی و اجتماعی به وجود آمد.
همگی	ساکنان شهر پادگان قزوین در جریان فتوحات، همگی یکجا مسلمان شدند.
هم زمان	هم زمان با ظهور اسلام، ایران در شرایط آشفته ای قرار داشت.

؟ تو این تاریخ ها چه خبره؟

۶۰۱ تا ۶۰۴ م.	جنگ ذوقار (ذیقار) و شکست ساسانیان از اعراب	۱۶ ق.	تسخیر تیسفون به دست اعراب
۱۳ ق.	جنگ جسر (پل) و پیروزی ساسانیان بر اعراب	۲۱ ق.	جنگ جلولاء و شکست ساسانیان از اعراب
۱۴ ق.	جنگ قادسیه و شکست ساسانیان از اعراب		جنگ نهاوند (فتح الفتوح) و شکست ساسانیان از اعراب

۳ افکار عمومی: تظاهرات و اعتصاباتهایی در مخالفت با قرارداد الحاقی و طرفداری از ملی شدن صنعت نفت بر پا شد و بسیاری از مطبوعات نیز از آن پشتیبانی کردند. در جبهه مقابل نیز انگلستان و عوامل داخلی‌اش برای حفظ منافع استعماری خود و جلوگیری از دستیابی ملت ایران به حقوق خویش به تکاپو افتادند. سپهد حاجعلی رزم‌آرا در مقام نخست‌وزیر (تیر تا اسفند ۱۳۲۹ ش.) از سیاست انگلستان جانبداری می‌کرد و با ملی شدن صنعت نفت به شدت مخالف بود. **تصویب قانون ملی شدن صنعت نفت** پس از اعدام انقلابی رزم‌آرا به دست خلیل طهماسبی یکی از اعضای جمعیت فداییان اسلام (۱۶ اسفند ۱۳۲۹ ش.)، مهم‌ترین مانع بر سر راه ملی شدن صنعت نفت برداشته شد. چند روز بعد از آن، نخست مجلس شورای ملی (۲۴ اسفند ۱۳۲۹ ش.) و سپس مجلس سنا در ۲۹ اسفند ۱۳۲۹ ش. طرح ملی شدن نفت را تصویب کردند و جنبش ضداستعماری ملت ایران در گام نخست به پیروزی رسید.

نخست‌وزیری مصدق و اجرای قانون ملی شدن صنعت نفت در اردیبهشت ۱۳۳۰ ش. دکتر مصدق با حمایت گستره (الف) افکار عمومی، (ب) اتحاد و همکاری تنگاتنگ نیروهای ملی و مذهبی و (پ) پشتیبانی قاطع آیت‌الله کاشانی، نخست‌وزیر شد تا قانون ملی شدن صنعت نفت و خلع ید از شرکت نفت ایران و انگلیس را با قاطعیت به اجرا درآورد. دولت مصدق پس از روی کار آمدن بی‌درنگ هیئتی را به ریاست مهندس مهدی بازرگان به خوزستان فرستاد تا مراکز و تأسیسات نفتی را از حوزه اختیار شرکت نفت ایران و انگلیس خارج کند. اجرای قانون ملی شدن صنعت نفت، نقطه عطفی در تاریخ معاصر و مبارزه مردم ایران برای رهایی از سلطه استعمار و نجات سرمایه‌های ملی از تسلط بیگانگان به شمار می‌رود.

اقدامات انگلستان برای ممانعت از ملی شدن نفت برخی از این اقدامات عبارت‌اند از: ۱ تحریک کارگران صنعت نفت به اعتصاب گسترده از طریق منع شرکت نفت ایران و انگلیس از پرداخت فوق‌العاده دستمزد آنان، ۲ فرستادن کشتی‌های جنگی به خلیج فارس و بنادر ایران و تهدید نظامی، ۳ طرح شکایت از ایران در مجامع بین‌المللی و ۴ تهدید اقتصادی ایران با تعطیلی شعب بانک انگلیس، خارج کردن سرمایه‌های شرکت نفت و تحریم خرید نفت. دولت دکتر مصدق برای مقابله با این تهدیدها برنامه اقتصاد بدون نفت را اجرا کرد.

دفاع منطقی و مستدل نخست‌وزیر و وکلای حقوقی ایران باعث شد که شورای امنیت سازمان ملل متحد و سپس دیوان بین‌المللی لاهه به سود کشور ما رأی صادر کند. دولت ایران پس از پیروزی در دادگاه لاهه، از انگلستان خواست که بدهی‌های شرکت نفت و خسارت‌های ناشی از تأخیر و غیره را بپردازد و چون دولت انگلیس این تقاضا را نپذیرفت، اقدام به قطع رابطه سیاسی با لندن کرد.

قیام ۳۰ تیر در تیر ۱۳۳۱ ش. دکتر مصدق برای کاستن از نفوذ و قدرت دربار و مقابله با کارشکنی‌هایی که در اداره امور کشور صورت می‌گرفت، از محمدرضاشاه پهلوی خواست که اختیار وزارت جنگ و فرماندهی ارتش را به او بسپارد، با مخالفت شاه؛

مصدق از مقام خود استعفا کرد و شاه نیز بی‌درنگ احمد قوام را مأمور تشکیل دولت کرد. در پی این رویداد آیت‌الله کاشانی ضمن مخالفت با قوام، مردم را به مبارزه فراخواند. در روز ۳۰ تیر ۱۳۳۱ مردم به خیابان‌ها ریختند و عده‌ای به خاک و خون کشیده شدند. با ادامه تظاهرات و اعتراض نمایندگان طرفدار نهضت ملی در مجلس شورای ملی، شاه که موقعیت خود را در خطر می‌دید، به ناچار به استعفا قوام (که دور دوم نخست‌وزیری‌اش بود) و بازگشت مجدد دکتر مصدق رضایت داد.

دکتر مصدق پس از نخست‌وزیری دوباره، وزارت جنگ و فرماندهی نیروهای مسلح را در اختیار گرفت. شاه را از برقراری ارتباط مستقیم با سفرای خارجی منع کرد.

خواست پاشه! احمد قوام پیش از این هم نخست‌وزیر شده بود و در ماجرای امتیاز نفت شمال، طی موافقت‌نامه‌ای این امتیاز را به شوروی واگذار کرد. **بروز اختلاف و تفرقه در نهضت** نهضت ملی شدن صنعت نفت با اتحاد و یکپارچگی احزاب و گروه‌های سیاسی و مذهبی مختلف - از جمله همکاری دکتر مصدق و آیت‌الله کاشانی - بر محور مبارزه با استعمار انگلیس آغاز شد و به موفقیت رسید، اما پس از پیروزی قیام ۳۰ تیر، شرایط تغییر کرد و همکاری اکثر رهبران و شخصیت‌ها بر اثر منفعت‌جویی‌های فردی و گروهی، به تفرقه و دشمنی تبدیل شد. در واقع با گسترش اختلافات و نزاع‌های سیاسی، منافع کشور و اهداف نهضت ملی شدن نفت به فراموشی سپرده شد.

کودتای ۲۸ مرداد دشمنان خارجی و عوامل داخلی‌شان با بهره‌گیری از نزاع‌هایی که گفتیم، بر تلاش‌هایشان برای نابودی نهضت و سرنگونی دولت دکتر مصدق افزودند.

دکتر مصدق امیدوار بود که دولت آمریکا در ماجرای نفت از ایران پشتیبانی کند، اما سرانجام از دولت انگلستان جانبداری کرد و با آن کشور در براندازی دولت مصدق متحد شد. آمریکا که از زمان جنگ جهانی دوم سیاست فعالی را درباره ایران در پیش گرفته بود،

آمریکا و انگلیس برای براندازی دولت مصدق، اقدام به طراحی کودتا کردند. به جزئیات این کودتا در جدول زیر می‌پردازیم:

طراحان	پس از ملاقات‌ها و مذاکرات نمایندگان و مأموران آمریکایی و انگلیسی، آن دو کشور در اواخر سال ۱۳۳۱ ش. درباره سرنگونی دولت مصدق و انتصاب سرلشکر فضل‌الله زاهدی (عامل داخلی و مهره نظامی) به نخست‌وزیری به توافق رسیدند.
موضع شاه	طراحان این کودتا از طریق اشرف پهلوی و یک ژنرال آمریکایی، محمدرضاشاه پهلوی را که در پذیرش کودتا تردید داشت، متقاعد کردند که با کودتا موافقت کند.
مقدمات	- براساس طرح مشترک انگلیس و آمریکا، ایجاد آشوب‌های خیابانی در ایران و به راه انداختن جنگ روانی علیه مصدق در مطبوعات در دستور کار شبکه جاسوسی دو کشور قرار گرفت. - با ورود مأمور ویژه سیا به ایران در اواسط تیر ۱۳۳۲ ش. و ملاقات او با فضل‌الله زاهدی، مقدمات اجرای کودتا فراهم شد.